

FARKAS DÁNIEL

Invázió a Disznó-öbölben és az Amerika-közi kapcsolatok feszültségei

A kubai menekültekből álló „2506-os dandár” Kuba déli részén, 1961. április 17-én végrehajtott partraszállása az észak-amerikai hidegháborús politika egyik legnagyobb kudarcába torkollott. A Kennedy-adminisztráció súlyosan félrekezelte a hosszú ideje tervezett akciót, s ezáltal komoly presztízsveszteséget szenvedett el a nyugati világ szemében, a megbuktatni kívánt vezető, Fidel Castro pedig jelentősen megerősödött belpolitikailag a kudarc után.

A sikertelenség okai, mint oly sok más esetben, rendkívül sokrétűek. Hagyományosan az okokat általában a két ország – az Egyesült Államok és Kuba – viszonyrendszerében szokták meghatározni: Washington alábecsülte a „dandár” (amely valójában egy megerősített zászlóaljnak felelt meg) bevetésének kubai fogadtatását, alábecsülte a kubai diktátor erejét, s természetesen a hadműveletet is gyengén tervezte meg, s rosszul hajtotta végre, hibáival a védekező félnek jelentős előnyöket nyújtva. Az akció után megszülető első elemzések politikai oldaltól függően egyik vagy másik fontos elemet emelték ki: a kubai rendszer rezilienciáját és széleskörű támogatását, mint Tad Szulc 1962-es monográfiája és az eseménysorozat hivatalos kubai története,¹ vagy, mint az invázió vezetőit meginterjúvoló Haynes Johnson,² az Egyesült Államok gyámoltalanságát és számtalan hibáját, rossz helyzetmegítélését.

Jelen tanulmány az eseményeknek egy kevésbé hangsúlyozott, de mégis fontos elemét kívánja elemezni. A disznó-öbölbeli invázió nemcsak a két ország közötti ügy volt, hanem sikere, megítélése, komolyan függött a nemzetközi közvéleménytől is. Ami pedig még fontosabb: Észak-Amerika és Latin-Amerika problémás viszonyára tekintettel pedig egy ilyen akció nem maradhatott visszhang nélkül az Amerika-közi rendszerben. A tanulmány ennek a viszonyrendszernek a hatását kívánja meghatározni az invázió tervezési folyamatában és annak végrehajtása során, ezáltal új keretrendszerben bemutatva egy jól ismert eseménysorozatot, egyúttal újabb adalékokkal szolgálva az invázió kimenetelének okaihoz.

I. A terv változásai és nemzetközi jelentőségre emelkedése

Fontos leszögeznünk, hogy a CIA által Castro megbuktatására létrehozott, kubai száműzöttek bevetésével kivitelezett terv eleinte nem számolt komolyan valamiféle

¹ Ld. Karl E. MEYER – Tad SZULC: *The Cuban Invasion: The Chronicle of a Disaster*, New York, Ballantine, 1962, ill. Qunitín Pino MACHADO: *La batalla de Girón: razones de una victoria*. Havana, Editorial de Ciencias Sociales, 1983.

² Haynes JOHNSON: *The Bay of Pigs: The Leaders' Story of Brigade 2506*, New York, Norton&Company, 1964.

szélesebb latin-amerikai támogatással vagy ellenállással. Az Eisenhower elnök 1960. március 17-ei utasítása után megkezdődő előkészítés eleinte nem konvencionális akciókkal számolt, amelyeket nem lehetett egyértelműen a Bogotái Egyezményen belüli konvencióértésnek tekinteni. A terv nagy volumenű propagandát, belső felkelések szítását és különleges alakulatok szabotázsakcióit irányozta elő, egy hosszú „felmorzsoló” folyamat keretében.³ Természetesen a direkt washingtoni irányítást itt is leplezték: Pérez San Román, a dandár későbbi vezetője arról számol be, hogy az őt 1960 nyarán beszerző CIA-tisztek nem fedték fel mivoltukat, a különleges kiképzésre szánt 35 főt pedig letakart ablakú repülőgépen szállították kiképzésre a Panama-csatorna melletti Jungle Warfare Training School-ba – ezáltal igyekezve leplezni azt, hogy az Egyesült Államok állami szervei készítik fel egy ilyen alakulatot. A konspiratív munkát azonban nem túl szigorúan hajtották végre: San Román beszámol arról, hogy jóllehet amerikai kiképzői az említett kiképzőközpontban megtiltották, hogy a tábor körüli magaslatokat megmásszák, már az első napokon mindenféle retorziók nélkül megtették ezt, s a kilátásból könnyen rájöttek, hogy a Panama-csatorna mellett vannak.⁴ Az akció finanszírozóinak kiléte az első pillanattól kezdve mondhatni nyílt titok volt a beszerzett kubaiak számára a beszámolók szerint.

A könnyen letagadható, gerillaakciónak beállítható bevetés tervét váltotta aztán 1960 novemberétől a partraszállás terve. A CIA értékelése szerint az akció hagyományos formájában nem kecsegtetett komoly sikerrel – a kubai Forradalmi Fegyveres Erők hatékonyan korlátozták jelentéktelen akciókra a gerillák tevékenységét.⁵ Ezután született meg a végül – sokszorososan módosított formájában – végrehajtott inváziós terv alapja. Az új terv regulárisan kiképzett erőkkel képzelte el egy hídfő elfoglalását Kuba partvidékén.

Számos értékelés ennél a pontnál téveszti el a hangsúlyt: a főleg 1961 februárjában és márciusában hangoztatott belső, kubai támogatás megnyeréséről és általános felkelés kirobbantásáról beszélnek, mint a művelet elsődleges céljáról.⁶ Richard Bissell, a művelet igazgatója valóban említ kedvező, belső kubai feszültségekre utaló hírszerzési jelentéseket, amelyek 1961 februárjában és márciusában érkeztek, ezen kijelentéseivel kifejezetten arra célzott, hogy a Fehér Ház reményeit keltették a jelentések, nem pedig hogy ezek a végleges terv alapjául szolgáltak.⁷ – ide konkrétumot kellene írni, mert lóg a levegőben

Az eredeti terv ennél jóval megfoghatóbb célokat határozott meg. Kifejezetten legitimációs eszközként határozta meg a partraszállást. A 750 főre tervezett kubai emigráns-alakulatnak azért kellett elfoglalnia egy „kézifegyverekkel nem belőhető”, tehát bizonyos hadműveleti mélységgel rendelkező hídfőt, hogy ott a kubai

³ Foreign Relations of the United States (FRUS), 1958-1960, Cuba, Vol VI. 481. sz. irat.

⁴ JOHNSON: i. m. 38.

⁵ Phil CARRADICE: Bay of Pigs – CIA's Cuban Disaster, April 1961, Barnsley, Pen and Sword, 2018.

⁶ Ld. pl.: Lucien S. VANDENBROUCKE: „Anatomy of a Failure: The Decision to Land at the Bay of Pigs”. *Political Science Quarterly*, IC, 1984/3. 471-491.

⁷ Richard BISSELL: Reflections of a Cold Warrior: From Yalta to the Bay of Pigs, New Haven, Yale University Press, 1996, 190.

emigráns kormány partra szállhasson, s az ország területéről hirdethesse meg a Castro-rezim elleni harcot.⁸ Ezt követően az értékelések szerint „remélhetőleg” kirobbant volna egy általános felkelés Kubában, majd ha ez esetleg nem történik meg, akkor indulhatott volna meg egyfajta „békefenntartó” beavatkozás az Egyesült Államok – és az OAS – részéről, ahogy azt a terv reménykedve előírta, megelőlegezve a latin-amerikai támogatást.⁹ Jóllehet a felkelés és a direkt beavatkozás terve egymás után szerepel itt, a felkelésnek adva prioritást, tekintve, hogy 750 fővel számoltak, nyilvánvaló volt, hogy egy kis terület elfoglalásán túl nem lehetett komoly tervük az emigráns alakulat számára. Nem is remélhették, hogy komolyan vehető ellensúlyt képezhetnek, hiszen a CIA - helyesen¹⁰ - csak a reguláris kubai erőket 32000 főre becsülte. Amennyiben nem tételezzük fel, hogy kizárólag a hídfő elfoglalásával és néhány hetes tartásával akartak volna általános felkelést kirobbantani, egyértelmű, hogy a valós terv az észak-amerikai invázió legitimációja volt. A felkelést csak halvány eshetőségként megemlítve – végtére is, ha kirobban egy ilyen felkelés, akkor valóban nincs szükség feltétlenül invázióra.

A később a Disznó-öbölben megvalósuló akció tulajdonképpeni terve tehát a hagyományos, könnyen tagadható műveletek elvetése után született meg – hogy eszközévé váljon a probléma kontinensszintű kezelésének. Kimondottan multilaterális akciót kiváltani kívánó terv részévé vált az emigráns alakulat.

II. Az OAS ellenségessége és a Kennedy-adminisztráció új elképzelései

Úgy tűnik, hogy az akciót nem fogadta általános helyeslés az Amerika-közi hálózatokban. A brazil Quadros-kormány még január 5-én felhívta a figyelmet arra, hogy Kubának összességében nincs kifejezetten a latin-amerikai rendszerrel vitája, éppen ezért a kapcsolatok kontinensszintű megszakítása a szigetországgal nem indokolt. A brazil álláspont súlyát jelzi, hogy Fidel Castro 1961 elején maga is több ízben megemlítette Brazíliát, és külön ügyelt arra, hogy a kubai politikai elképzeléseket ne állítsa szembe a brazil reformokkal. Egy ízben külön kiemelte, hogy Quadros osztályszármazása nem determinálja politikai álláspontját, „nagyfőként” is lehet igazi motorja a társadalmi változásoknak.¹¹

Brazíliának, mint az Egyesült Államok után az egyik legnagyobb súllyal bíró országnak a hivatalos véleménye nyilvánvalóan lehűtötte Washingtonnak OAS-támogatásra vonatkozó reményeit. A tervnek ezért indulnak el bizonyos változtatá-

⁸ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, January 1961-September 1962, Washington, United States Printing Office, 9. sz. irat

⁹ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 9. sz. irat

¹⁰ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 19. sz. irat, a pontos adatokért: Silva ARDANUY – Francisco MANUEL: *Reconversión de Ejército Rebelde a Ejército Regular al Servicio de la República de Cuba (1956-1970)*, Sevilla, Universidad Pablo Olavidé, 2012.

¹¹ Fidel CASTRO: Quadros is „Super-Castro”, 1961.01.17 lanic.utexas.edu/project/castro/db/1961/19610118.html (Utolsó megtekintés: 2021. 04. 29.)

sai, mint ahogy ez a vonatkozó dokumentumokból kiderül. Diplomáciai fronton kísérlet kezdődik arra, hogy Castróval való szembenállást és az amerikai akciókat az egész kontinens politikai rendszerének vonatkozásában helyezték el. A havannai vezetőket elsősorban Trujillóval, a Dominikai Köztársaság vezetőjével kívánták összekapcsolni: a Castro elleni akciókat úgy akarták feltüntetni, hogy elsősorban a „diktatúra” mint általános fogalom ellen indítanak támadást. Trujillo ellen direkt intézkedéseket is sürgettek, de ez legkésőbb a hadműveleti tervezőknél elakadt: nincs információ akármilyen fedett akcióról a dominikai diktátor ellen az adott időszakban.

A koncepció azonban érzékeny pontra tapintott Kubában: A célpont, Fidel Castro 1961. március 4-én a La Coubre-katasztrófa évfordulóján mondott beszédben külön felhívja a figyelmet az USA „mesterkedéseire”, hogy összekössék őt magát Trujillóval. Az a fajta militáns, forradalomterjesztő hozzáállás, amely Havannát majd néhány évvel később jellemzi Latin-Amerikával való kapcsolataiban, itt még nyomokban sem található meg: Fidel külön hangsúlyozza, hogy Kuba az Egyesült Államokkal ellentétben nem támogat felforgató csoportokat fegyverekkel.¹² Jóllehet ezzel enyhén túloz, tekintetbe véve a panamai és dominikai akciókat,¹³ egyértelmű, hogy az amerikai fenyegetés ebben az időszakban jelentősen visszafogta a kubai forradalomexportot. A disznó-öböli inváziós terv és diplomáciai manőverek ilyen értelemben valóban tudták korlátozni Kubát.

További jele az észak-amerikai óvatosságnak Latin-Amerikával szemben, hogy 1961. január 4-én az aktuális intézkedésekről szóló összefoglalóban hangsúlyozzák, hogy nem szabad kubai emigránsokat hozni kiképzés céljából amerikai földre, hiszen ilyen módon az OAS-t még inkább elidegeníthetnék az akciótól.¹⁴ Ezen előírást a felkészülés során egészen biztosan megszegették, bár az nem világos, hogy már korábban, vagy később. 1961 márciusában ugyanis a teljes alakulat leírásakor megemlíti, hogy a harckocsiszázad 25 fős legénysége éppen Fort Knoxban áll kiképzés alatt.¹⁵ Közvetetten arra lehet következtetni, hogy a januári javaslat után szegték meg ezt a szabályt. Ugyanakkor javasolják ugyanis a nagyobb kezdeti siker kifejezés érdekében a kubai zászlóalj erejének megduplázását, nem kevesebb mint 1500 főre. Elképzelhető, hogy ennek a létszámnövelésnek volt része az M41 harckocsikból álló páncélosszázad felállítása is.

A helyszín kötöttségének további hátrányai voltak. A zászlóalj legnagyobb részét – a gyalogságot és a légierőt – csak helyhez kötötten, Guatemalában tudták képezni, ennek is a csendes-óceáni részén. Ennek egy kulcsfontosságú következménye volt a felkészülést illetően. Helyszíni szemle után az Egyesített Vezérkar főnökei 1961. március 10-én terjesztették fel a kiképzési program kiértékelését McNamárának. Ebben a dokumentumban kifejezetten pozitívan értékelik a kubai alakulat

¹² Fidel CASTRO: CIA Leads Cuba Rebels, 1961.03.04. lanic.utexas.edu/project/castro/db/1961/19610304.html (Utolsó megtekintés: 2021. 04. 29.)

¹³ Christopher ANDREW – Vasili Mitrokhin: *The World Was Going Our Way – The KGB and the Battle for the Third World*, New York, Basic Books, 2006, 34.

¹⁴ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 3. sz. irat

¹⁵ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 56. sz. irat

katonai képességeit, kiemelve, hogy egyes reguláris amerikai zászlóaljknál is jobb a felkészültségük. Azonban a logisztikai képességeknél komoly kifogásaik vannak. Többek között kiemelik, hogy a zászlóalj nem gyakorolta a művelet kulcsfontosságú momentumát, a kétéltű partraszállást és az ezzel kapcsolatos logisztikai feladatokat. Érdekes wishful thinkingként megjegyzik, hogy ettől függetlenül az akció kilátásai jók, s ezek a hiányosságok könnyen kipótolhatók.¹⁶ A hiányosságok okaira és a pótlás elmaradására végül egy, az akció utáni vizsgálóbizottság derít majd fényt. Clark tengernagy, az atlanti flotta parancsnoka 1961 május elsején elmagyarázta a bizottságnak, hogy képtelenek voltak partraszállító hajókat juttatni a kiképzőtábor közelébe, hiszen ezek a hajók a Karib-tengeren voltak, s a kiképzőtáborhoz közeli partszakasz eléréséhez át kellett volna hajóznia a flottának a Panama-csatornán.¹⁷ Azt, hogy ez miért lehetetlen, külön nem magyarázza el, de nyilvánvalóan arról van szó, hogy az amerikai sajtóban már ismert guatemalai táborok célját teljesen leleplezte volna egy ilyen látványos hadmozdulat. Az alakulat gyakorlás céljából való karibi partokra szállítása valószínűleg hasonlóan feltűnő lett volna. Mindez pedig arra mutat rá, hogy a kiképzés diplomáciai okokból fedett mivolta kritikus mértékben befolyásolta az akció sikeréhez szükséges előkészületeket.

Erre természetesen jó okuk is volt. Nemcsak az OAS-on belül, de kifejezetten Guatemalában is komoly feszültségek keletkeztek az akció miatt. Miguel Ydígoras elnök sérelmezte, hogy az amerikaiak, ígéretükkel ellentétben, semmit sem tettek azért, hogy Guatemala megkaphassa Brit Honduras és ezáltal egy komolyabb karib-tengeri partszakaszt.¹⁸ Ezenkívül még 1960 novemberében katonai felkelés robbant ki a kormány ellen, amiért az észak-amerikai érdekeket kiszolgálva helyet ad a CIA kiképzőtáborainak.¹⁹ Mindez figyelmeztetés volt arra nézve, hogy az észak-amerikaiak ne nagyon feszegessék a helyi vendégszeretet korlátait, és igyekezzenek a lehető legkisebb feltűnéssel tevékenykedni. A guatemalai feszültségek súlyosságát jelzik, hogy az akció után 3 évvel megjelenő, a résztvevők beszámolóí alapján az akció „teljes történetét” ígérő Haynes Johnson-féle kötet²⁰ teljes egészében kihagyja a guatemalai lázadás történetét, pedig a kötetben nem belefoglalt beszámolók szerint a 2506-os dandár tudott az eseményekről, sőt a kubaiakat is mozgósították szükség esetére.²¹ Érzékelhetően a nyilatkozó résztvevők – és/vagy a CIA – a továbbiakban sem kívánták az akcióval szembeni helyi politikai ellenállást a nyilvánosság elé tárni.

Ekkoriban egyébként még egyértelműen csak hosszabb távon terveztek az akcióval – január végén további 7 hónapos felkészülést, kiképzést írnak elő.²² Nyilván-

¹⁶ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 57. sz. irat

¹⁷ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 57, 193. sz. irat

¹⁸ Christopher Neil DARTON: *Rivalry and Alliance Politics in Latin America*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2014, 115.

¹⁹ Richard GOTT: *Guerilla Movements in Latin America*, New York, Doubleday, 1971, 44-48.

²⁰ ld. JOHNSON: i.m.

²¹ Alejandro QUESADA: *The Bay of Pigs: Cuba 1961*, London, Osprey Publishing, 2009, 30.

²² FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 19. sz. irat

valóan nem állt még rendelkezésükre az a fajta támogatás, amit reméltek, és a CIA éppen ezért nem akarhatott egy pontos dátumot megadni még ekkor sem.

A további események azonban ezt nem tették lehetővé. A hírszerzési jelentések Castro erejének további jelentős növekedését jelezték. A növekedő erő legkritikusabb elemét pedig az előrejelzések szerint hamarosan nagy számban érkező MiG-17 vadászpilóta gépek képezték. A partraszálló erőnek azonban – a kételtű hadműveletek logisztikájából adódóan – a siker érdekében feltétlenül szüksége volt a légifölény megszerzésére. Ennek érdekében természetesen a CIA önálló repülőcsoportot állított fel, nagyjából egy közepesbombázó-század erejének (16 gép) megfelelően, a fedettség és a tagadhatóság érdekében azonban nem lehetett bizonyos létszámkereteket átlépni, éppen ezért nagyszámú MiG érkezése esetén képtelenség lett volna a légifölényt biztosítani,²³ annál is inkább, hogy az emigráns alakulat bombázói nem tudták légiharcban kivívni a légifölényt – annak érdekében, hogy siker érjenek el, minden célpontjukat a reptereken kellett megsemmisíteniük.

Ennek megfelelően februárban, amikor az új adminisztrációnak kellett beszámolni a tervekről, egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy a rendelkezésre álló erőt néhány hónapon belül már be kívánják vetni. Ez azonban súlyos problémákat vetett fel a latin-amerikai országok kérdéses támogatása miatt. Ennek a bizonytalan mivolta miatt ugyanis február elejétől elkezdtek növelni a bevetendő erőket a nagyobb kezdeti siker érdekében: ekkor emelték 750-ről 1000-re a bevetni kívánt létszámot, amely végül a partraszállás idejéig 1400 főre nő majd²⁴ – azonban mivel ugyanekkor határoztak arról is, hogy ezt a megnövelt erőt minél hamarabb kell bevetni, a terv módosítása után toborzott friss erők már csak jóval rövidebb, felületesebb képzést kaphattak az akció kezdetéig.

Az új elnöknek a terv úgyszólván kivitelezhetetlennek látszott a rendelkezésre álló információk alapján. Több tanácsadója – George McBundy, Arthur Schlesinger – hangsúlyozta az elnöknek szánt memorandumokban, hogy az Egyesült Államok részéről felelőtlenység lenne egy ilyen akció megindítása. Elsősorban arra hivatkoztak, hogy Washingtonnak Kennedy elnök imázsából kiindulva esélye van egy igazán liberális, jóindulatú, a régi „ágyúnaszád-diplomáciával” valóban szakító hatalom képét kialakítania.²⁵ Ehhez az új képhez egy ilyen, egy latin-amerikai ország nyílt inváziójával fenyegető akció nem illett. 1961. február 5-én a Nemzetbiztonsági Kabinet hivatalosan is tárgyalja az akciót: ekkor még az 1960 novemberi verzióról van szó, ti. egy amerikai/OAS inváziót megelőző partraszállásról. Az OAS támogatásának a megszerzését az elnök személyesen is hangsúlyozza, itt már az akció elindításának feltételeként – miközben a brazilok látványosan önálló álláspontot foglalnak el.²⁶

A CIA természetesen érzékeli a veszélyt: amellett, hogy egyetért ezzel a fellelvetéssel, és igyekszik propagandafogások, például az említett Trujillo elleni akcióval összekapcsolni az inváziót, emellett azt hangsúlyozza Kennedynak, hogy nemcsak

²³ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 27. sz. irat

²⁴ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 35. sz. irat

²⁵ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 43. sz. irat

²⁶ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 11. Editorial Note

hogya a „most vagy soha” de a „most és mindenképp” esete áll fenn. Az akciót a következő néhány hónapban lehet végrehajtani, és mindenképpen végre kell hajtani. A kubaiakat nem lehet csak egyszerűen Guatemalában hagyni: az érvelés szerint jelenlétük politikailag rendkívül kényes, és az akció el nem indulása esetén jelenlétükkel destabilizálhatják a helyi politikai rendszereket.²⁷

Kennedy a szorult helyzetben láthatóan egy szükségmegoldás felé próbált elmozdulni. Úgy tűnik, biztosítékot követelt arra nézve, hogy az USA-nak nem kell feltétlenül katonailag beavatkoznia: március 11-én már úgy fogalmazznak egy helyzetjelentésben, hogy az akció természetesen elsődlegesen a belső, kubai támogatástól függ majd. Megindulnak az akció látványosságát csökkenteni próbáló tervezetések is: felvetődik, hogy a csoportot Guantanamóból indítják esetleg, vagy a hírhedt börtön-szigetet, a Lucfenyő-szigetet szállják meg a kubai partok előtt²⁸ – nyilván abból az okból, hogy ne kelljen egy nagy feltűnéssel járó direkt partraszállást végrehajtani a kubai főszigeten. Ezeket a terveket természetesen irreálisnak minősítik, hiszen mindkét esetben komolyabb ellenállást kellett volna a támadóknak leküzdeniük, mint a part egy-egy közepesen védett szakaszán. Kennedy alapvető kérése ezután az, hogy a partraszállás célja legyen egy nyitottabb végű folyamat elindítása: a partraszállók ne akarjanak feltétlenül hídfőt foglalni, hanem igyekezzenek az Escambray-hegységbe jutni, s így erősíteni a gerillák csoportjait. Ez az elképzelés nyilván ugyanazért kerül a süllyesztőbe, mint az eredeti, 1960. márciusi: nem lehetett komoly sikert várni egy ilyen tervtől. A gerillahadviselésre váltás végül is csak végső eshetőségként kerül bele a tervbe.

Közben azonban más intézkedések történnek a kubaiak saját erejének a megerősítésére. 1960 márciusában a tervekben már az az elképzelés is szerepel, hogy a partraszálló erőknek el kell foglalniuk egy olyan hídfőt, ahol repülőgépeik le- és felszállhatnak, így önállóan tevékenykedve, védve a hídfőt és remélhetőleg kritikus jelentőségű károkat okozva a Castro-rezsim hadigépezetének.²⁹ Ez az az tényező, ami miatt végtére is a végső partraszállási övezetet kiválasztják. Playa Girón mellett ugyanis egy, a B-26 bombázóknak, valamint a C-46 és C-54 szállítógépeknek megfelelő reptér terült el. Ezenkívül a várost, ill. a tőle nyugatra húzódó Disznó-öblöt a Zapata-mocsarak veszik körbe, amely az értékelések szerint kiváló védelmi lehetőségeket kellett biztosítani a kis létszámú inváziós erőnek, hiszen csak néhány kulcsfontosságú útra kellett koncentrálniuk tűzerejüket. Ezzel az inváziós erő azonnali külső támogatás nélkül tudta volna megvédeni magát egy ideig, miközben a légierő megvédi a logisztikai vonalakat, légicsapásokat mér az ellentámadó Castro-erőkre és fontos stratégiai célpontokat támad. Ezután az elképzelések szerint folyamatosan érkeztek volna kubai önkéntesek, majd pedig további hídfők megnyitásával szélesítették volna ki a küzdelmet³⁰ – úgy tűnik, valamiféle morális megtörésében remény-

²⁷ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 24, 81. sz. irat

²⁸ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 24. sz. irat

²⁹ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 62. sz. irat

³⁰ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 61. sz. irat. A terv valós céljait megerősíti: ARDANUY-MANUEL: i.m. 390–395.

kedve a Castro-rezsimnek, hiszen még ilyen tervek sem jelentettek volna jelentős harctéri győzelmeket. Fontos kiemelni, hogy nem volt komolyan szó belső felkelésről. Az Egyesített Vezérkar, az általános terveket áttekintve kiemelte, hogy nem tud a belső politikai támogatásnak a műveletre való hatásáról nyilatkozni: amikor viszont a végső „Zapata” tervet elé terjesztették, már külön figyelmeztetett arra, hogy a terület zártsága miatt nem is reális, hogy bármilyen jelentős belső felkelő erő csatlakozzon a partraszállókhoz.³¹

III. Az utolsó változtatások és a terv kudarca

Kérdéses, hogy ez a végleges terv milyen sikereket érhetett volna el, hogyha ebben a formában valóban végrehajtják. Azonban a tervezők és a politikai vezetés között alapvető félreértések voltak, amelyeket a politikai vezetés oldaláról folyamatosan tápláltak az akció külső támogatásával kapcsolatos fenyegető jelek. Argentína március elején közvetítőként próbált meg fellépni az Egyesült Államok és Kuba közötti vitában, így kifejezve, hogy nem fordul direkt Kuba ellen. Erre tekintettel Washington késleltette a Kubát drasztikusan elítélő „White Paper”, külpolitikai értékelés kiadását, valamint a kubaival párhuzamosan Trujillóról is hasonló értékelés előkészítését rendelték el.³² Végül április 11-én, az invázió megindulása előtt nem egészen egy héttel mintegy „lakmusztesztként” igyekeztek megnyerni a latin-amerikai államok támogatását egy Kubát éles hangon elítélő, a politikai rendszerét „kontinensidegen” entitásként megbélyegző határozatot. A megnyerni remélt országok hevesen tiltakoztak, és végül a szövegnek egy rendkívül enyhe, a kétoldalú problémák tárgyalásos megoldását sürgető verzióját fogadták el.³³

Talán nem alaptalan a feltételezés, hogy ezen, utolsó pillanatban elszenvedett kudarcnak nagy hatása volt az elnöki hivatalnak az invázió alatti tevékenységére. A tagadhatóságért folyó kétségbeesett erőfeszítéseket jól mutatja, hogy a Castro megdöntéséért hangosan agitáló (de a CIA-akcióhoz egyetlen szállal sem fűződő) kubai emigráns üzletembert, Ronaldo Masferrert is őrizetbe vették a támadás előestéjén,³⁴ hogy felmutathassák Latin-Amerika előtt az Egyesült Államok semlegeségét Kubával szemben. Április 12-én Kennedy elnök egy sajtótájékoztatón teljességgel kizártnak nevezett bármilyen Kuba elleni direkt fegyveres akciót.³⁵

Hogyha a felismerés, hogy Latin-Amerika államai a legkevésbé sem támogatják az USA-t Kuba kérdésének erőszakos rendezésében, már korábban tudatosan a Kennedy-vezetésben, az invázió tervét – talán – ennek megfelelően lehetett volna átgondolni (a lefűjárásról érzékelhetően sosem volt komolyan szó). Azonban ehelyett az elnöki hivatal a számos utolsó pillanatban hozott intézkedés után tovább folytat

³¹ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 62. sz. irat

³² FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 63, 68. sz. irat

³³ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 89, 94. sz. irat

³⁴ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 91. sz. irat

³⁵ BISSELL: i. m. 182.

ta a tagadhatóságot elősegítő intézkedéseket a hadművelet folyamán is, s az eredeti terv egyes elemeinek átgondolatlan variálásába fogott.

A partraszállás tervének alapvető eleme volt a légi támogatás, az említett 16 B-26 közepes bombázó bevetésével. Az elgondolás szerint ezen eszközöknek két légitámadással, az április 17-re kitűzött támadás előtt 15-én és 16-án kellett volna megsemmisíteniük 3 reptéren mintegy 12 repülőgépet, ezzel gyakorlatilag kiiktatva Castro légierjét. A „hihető tagadhatóság” érdekében ezt a tervet az elnöki hivatal igyekezett úgy módosítani, hogy az említett módon elfoglalt kubai reptérről indulnak a légierő megsemmisítésére a gépek.³⁶ Természetesen a tervezők elvetették a javaslatot, hiszen az invázió megindulása után már nem lehetett esélye a légierőnek a földön való megsemmisítésére, mindenképpen szükség volt megelőző légicsapásokra. Ezután egy olyan tervet készítettek, hogy a támadók (amelyek természetesen kubai felségjeleket viselnek) a légicsapás után Floridába repülnek, s bejelentik, hogy Castro légierjének fellázadt pilótái.³⁷ Ezzel a módszerrel remélték leplezni aényt, hogy a légicsapások kívülről érkeznek.

Kennedy azonban még ezt a tervet is még tovább igyekezett finomítani: már a tengeren volt az inváziós flotta, amikor az elnök direkt parancsára az első légicsapást mennyiségileg a felére csökkentették, és a másodikat teljes egészében törölték.³⁸ Nem világos, hogy ezzel mit akart az elnök pontosan elérni: Castro előtt természetesen nem lehetett leplezni a külső támadás tényét. A latin-amerikai közvéleménynek szánhatta ezt a félrevezetést, azonban nyilvánvaló volt, hogy a külvilág csak a kubai és az észak-amerikai közleményekre támaszkodhat a támadás első időszakában, amikor a külső szemlélők véleményének alakulása a legfontosabb – és természetesen a kubaiak mindenképpen bejelentették volna az amerikai légicsapás tényét, az amerikai fél pedig ugyanúgy tagadott volna, akárhány és akármennyi géppel végrehajtott légicsapás érkezik. Kivételesen azonban az amerikai fél a tagadhatósággal kapcsolatban is elkövetett egy súlyos, leleplező erejű hibát, ami vagy a szervezés, vagy a hírszerzés hiányossága volt. Jóllehet Castrónak is rendelkezésére álltak B-26-osok, ezek klasszikus értelemben vett bombavetésre készült, plexivel fedett orrú gépek voltak, míg az emigráns pilóták által vezetett verzió orra fémburkolatú volt, az alacsony támadási célokra beépített 8 géppuskával.³⁹ Mivel a légierő vélt lázadását teljesen nyilvános sajtóhírként tálalta Washington, a Floridába érkező gépekről számtalan sajtófotó készült, amelyekből hamarosan mindenki számára kiderült, hogy ezek a gépek nem lehettek Castro légierjének részei. Így a tagadhatóság érdekében konstruált eljárás az Egyesült Államok leleplezéséhez vezetett.

Ennél is rosszabb volt amerikai szempontból, hogy nemcsak a lelepleződéshez, de a harctéri kudarchoz is hozzájárult ez a manőver. A flottának április 17-re virradóra, amikor megkapták a második légicsapás lefújásáról szóló üzenetet,

³⁶ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 62. sz. irat

³⁷ QUESADA: i. m. 154.

³⁸ BISSELL: i. m. 183.

³⁹ QUESADA: i. m. 154.

még lehetősége volt – ahogy ezt meg is kapták utasításként – napfelkelte előtt kirakodni, majd visszahúzódni a tengerre, hogy elkerülje a légicsapást,⁴⁰ bár ez a megoldás sem oldotta meg a folyamatos utánpótlás kérdését. Azonban az éjjeli kirakodás sem sikerült. Mivel a fentebb említett publicitási-diplomáciai problémák miatt a partraszállási gyakorlatok elmaradtak, a flotta kirakodása rendkívül lassan haladt, amelyet még tovább nehezítettek a felderítés által nem jelzett korallzátonyok és a partraszálló bárkák gyenge hadrafoghatósága.⁴¹ Napfelkeltére legkevesbé sem végeztek a kirakodással, márpedig 6:30-kor megindultak Castro légierejének heves támadásai. A legsúlyosabb veszteséget a zászlóalj április 17-én 9:30-kor szenvedte el, amikor a még ekkor is a part közelében tartózkodó Rio Escondido szállítóhajót egy Sea Fury rakétasorozata érte, ami begyújtotta a fedélzetén tárolt üzemanyagot, majd a lőszerakományt, s a hajó egyetlen robbanással az alakulat ellátmányának a legnagyobb részét a hullámsírba vitte, a lőszer mellett a telekommunikációs berendezések kilencven százalékát is.⁴² Az pedig egyértelműen kiderül a rendelkezésre álló forrásokból, hogy az emigráns zászlóalj vereségének egyik legfontosabb oka a lőszerhiány volt – különösen a páncélelhárító eszközök tekintetében. Pérez San Román, a zászlóalj parancsnoka saját bevallása szerint és a rádióadások tanúságának megfelelően⁴³ folyamatosan lőszert és légi fedezetet követelt a part mentén állomásozó flottától, szerinte ezekkel komolyabban megalapozhatták volna sikerüket, hiszen Castro erőinek valóban óriási veszteségeket okoztak az első napon, és a hadműveleti tervben meghatározott terepszakaszokat szilárdan tartották.

Az amerikaiak természetesen megpróbálták megoldani a logisztikai helyzetet, azonban a légi fedezet hiányában a szállítóhajók nagy része elmenekült, és nem sikerült időben, a következő éjszakára a parthoz vezényelniük őket. A korábban lefújt repterek elleni támadásokat április 17-én este ismét engedélyezték, azonban a túlzott felhőzöttség miatt nem tudták végrehajtani, a lehetőség elillant.⁴⁴ A harcoló alakulatok közvetlen támogatását igyekeztek biztosítani, eleinte kiváló eredményekkel, azonban a vadászgépek súlyos veszteségeket okoztak a védtelen bombázóknak. Április 18-án a Fehér Ház végül engedélyezte, hogy Clark admirális „jelöletlen” vadászgépeket küldjön a bombázók védelmére a szállítókonvojt a partokig kísérő Essex hordozóról,⁴⁵ azonban a bombázók jóval korábban érkeztek és távoztak, mielőtt ezek a gépek felszállhattak volna.

Mindennek tetejébe Castro természetesen nem használt ki semmilyen lehetőséget, hogy direkt amerikai légitámadásról számoljon be. Nemcsak az emigráns pilóták amerikai támogatását emelte ki, de az április 17-18-ai légitámadások kapcsán,

⁴⁰ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 198. sz. irat

⁴¹ JOHNSON: i.m. 203, 210.

⁴² FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 198. sz. irat

⁴³ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 198. sz. irat, vö. Johnson 1964, 205, 223.

⁴⁴ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 175. sz. irat

⁴⁵ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 126. sz. irat

amelyek a kubai milícianak súlyos veszteségeket okoztak, direkt amerikai berepülésről beszélt, amit szerinte a flotta vadászgépei hajtottak végre.⁴⁶

A valamiféle zavarosan meghatározott diplomáciai nyereség érdekében leállított légicsapások egyfelől tehát nem hoztak semmilyen eredményt az amerikai presztízs szempontjából, másrészt kulcsszerepet játszottak az invázió kudarcában. De még további problémákat okozott a CIA hozzáállása, amely nem követte a politikai vezetés diplomáciai széljárásnak megfelelő módosításait. Ugyan 1961 márciusában a CIA ismertette az elnökkel, hogy abban az esetben, ha a hídfő összeomlik, az alakulat a hegyekbe vonul és gerillaharcot kezd, a véglegesen elfogadott műveleti terv ezt egyáltalán nem tette lehetővé: egy szinte járhatatlan mocsárral körülvett partszakaszon volt a zászlóalj, ahonnan csak a Castro erői által ellenőrzött néhány út vezetett ki.

Ennél is súlyosabb probléma volt, hogy a CIA szinte egyáltalán nem vette komolyan a Fehér Ház számára betérjesztett saját tervmódosításait sem. A résztvevők egybehangzóan arról számolnak be, hogy 1960 novembere után a résztvevők semmilyen gerillakiképzést nem kaptak a szervezet részéről.⁴⁷ Amikor április 19-én délután Pérez San Román a „Kék” partszakaszon a lőszerhiány miatt feladja a küzdelmet, még lehetősége van irreguláris harcmodorra váltania, hiszen a reguláris hadsereg és a milícia még nem veszi körbe, azonban meg sem próbálkozik vele. A zászlóalj egyénekenként szóródik szét a Zapata-mocsarakba, ahol, mint kiderült, még iható vizet sem találtak, sokan a szomjúságtól önkívületben tántorogtak a rájuk vadászó milicisták karjaiba, vagy csak egyszerűen feladták magukat.⁴⁸

A CIA mulasztásai bizonyos szempontból érthetőek, és elsősorban azt bizonyítják, hogy a gerillaharcmodorra váltás sosem volt igazi opció. Az utolsó elfogadott terv-verzió a hídfőt egy folyamatosan tartott, majd a tengerről állandó utánpótlással és emberanyaggal ellátott területként képzelte el, amelyet majd aztán további part-raszállások tehermentesítenek.⁴⁹ Mindez, ha nem is direkt amerikai beavatkozást, de komoly és folyamatosan jelenlevő amerikai logisztikai segítséget feltételezett. Ez mindenki számára nyilvánvaló lehetett, már csak abból is, hogy a Fehér Ház által is jóváhagyott dokumentumok szerint a Tengerészgyalogság a művelet támogatására a közeli Viequjes-szigeten a műveletre készülve állított fel egy 100 ágyas kórházat, valamint ezt a szigetet egy evakuáció célállomásaként is megjelölték, arra az esetre, ha az akció összeomlana.⁵⁰ Ebből egyértelmű, hogy a művelet tervezői komolyan számoltak az US Navy részvételével, logisztikai támogatásával s esetleg a haditengerészeti légierő fedezetéhez is. Ahhoz pedig, hogy csak a hajókat kelljen bevetni, a teljes kubai légierőt el kellett volna pusztítania a tervezett kezdeti légicsapásoknak.

⁴⁶ Fidel CASTRO: Denunciation of U.S. Aggression, 1961, Havana lanic.utexas.edu/project/castro/db/1961/19610423.html (Utolsó megtekintés: 2021. 05. 01.)

⁴⁷ JOHNSON: i.m. 87, 125, 250.

⁴⁸ JOHNSON: i.m. 181–191.

⁴⁹ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 61. sz. irat

⁵⁰ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 198. sz. irat

Az Eisenhower-adminisztráció alapvetően rossz előfeltételekkel indult neki a reguláris műveletek tervezésének: a latin-amerikai államok támogatása sosem volt igazán nagy mértékű egy Kuba-ellenes támadáshoz, a San José-i OAS-nyilatkozat ellenére sem. A Kennedy-adminisztráció végülis nem merte leállítani az akciót, félve, hogy ez a gyengeség jele lenne. Kennedy elnök végül rossz feltételezésekkel hagyta jóvá a műveletet: Kuba belső problémái sosem voltak olyan mértékűek, hogy egy ilyen akció komoly áttörést érhetett volna el egy belső felkelés támogatására. A végleg elfogadott terv pedig legalább logisztikailag komolyan kívánta az észak-amerikai segítséget. Kennedy, a latin-amerikai diplomácia ellenségességével szembesülve igyekezett tagadhatóvá tenni a műveletet az ellenséges latin-amerikai politikai közvélemény előtt, s ezzel teljesen megpecsételte annak sorsát.

IV. Az invázió hatása a további Amerika-közi kapcsolatokra

Az invázió kudarca utáni értékelésnek természetesen ismét szerves része volt a latin-amerikai országok szerepe Kuba kezelésében. Az április végén elkészített direkt inváziós tervekben ismét csak az OAS közösségének megnyerése szerepelt előfeltételként,⁵¹ egyes értékelések szerint az USA hibája nem a túlzott agresszivitás volt a Disznó-öböl akció kapcsán, hanem éppen ellenkezőleg, a túlságosan gyenge fellépés – ha Washington valódi erőt mutat, a Kuba elleni koalíció is könnyebben felsorakozhat mögé.⁵² Ezzel kapcsolatban elő is készítettek egy diplomáciai nyomásgyakorlási kampányt Dél-Amerikában,⁵³ kifejezetten a Kuba-ellenes koalícióba állítandó egyes államokat.

Végtere is azonban nem az agresszív fellépés politikája, hanem Amerika barátságos imázsának építése győzedelmeskedett. Ez volt a korábban is tervezett Szövetség a Változásért projekt felgyorsítása, amely Latin-Amerika országainak átfogó pénzügyi megsegítését irányozta elő. A Disznó-öböl következményeit és hatásait értékelő iratokban többször is felbukkan a projekt, mint rendkívül fontos eleme a diplomáciai utóhatások kezelésének.⁵⁴ Ezzel együtt kijelenthető, hogy a Disznó-öbölben elszenvedett észak-amerikai kudarc, miközben súlyos presztízsveszteséget jelentett Washingtonnak, hozzájárult ezen projekt elindításához, amely végülis több latin-amerikai országnak komoly segítséget jelentett, ha többnyire nem is volt képes rendszerszintű változásokat előidézni.

⁵¹ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 179. sz. irat

⁵² FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 182. sz. irat

⁵³ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 184. sz. irat

⁵⁴ FRUS 1961-1963, Vol. X. Cuba, 172, 179, 192. sz. irat

Bibliográfia

- ANDREW, C.–V. Mitrokhin: *The World Was Going Our Way – The KGB and the Battle for the Third World*, New York, Basic Books, 2006. doi.org/10.4000/monderusse.6776
- ARDANUY, S– F. MANUEL: *Reconversión de Ejército Rebelde a Ejército Regular al Servicio de la República de Cuba (1956-1970)*, Sevilla, Universidad Pablo Olavidé, 2012
- BISSELL, Richard: *Reflections of a Cold Warrior: From Yalta to the Bay of Pigs*, New Haven, Yale University Press, 1996. dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.32496.99842
- CARRADICE, P: *Bay of Pigs – CIA’s Cuban Disaster, April 1961*, Barnsley, Pen and Sword, 2018.
- CASTRO, F.: Quadros is „Super-Castro”, 1961.01.17 lanic.utexas.edu/project/castro/db/1961/19610118.html (Utolsó megtekintés: 2021. 04. 29.)
- CIA Leads Cuba Rebels, 1961.03.04. lanic.utexas.edu/project/castro/db/1961/19610304.html (Utolsó megtekintés: 2021. 04. 29.)
- Denunciation of U.S. Aggression, 1961, Havana lanic.utexas.edu/project/castro/db/1961/19610423.html (Utolsó megtekintés: 2021. 05. 01.)
- DARNTON, C. N.: *Rivalry and Alliance Politics in Latin America*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2014. doi.org/10.1353/book.31451
- FRUS (*Foreign Relations of the United States*), 1958-1960, Cuba, Vol. VI.
- FRUS (*Foreign Relations of the United States*), 1961-1963, Vol. X. Cuba, January 1961–September 1962.
- GOTT, R: *Guerilla Movements in Latin America*, New York, Doubleday, 1971.
- JOHNSON, H: *The Bay of Pigs: The Leaders’ Story of Brigade 2506*, New York, Norton&-Company, 1964.
- MACHADO, Q.P.: *La batalla de Girón: razones de una victoria*. Havanna, Editorial de Ciencias Sociales, 1983.
- MEYER, K.E &T. SZULC: *The Cuban Invasion: The Chronicle of a Disaster*, New York, Ballantine, 1962.
- QUESADA, A: *The Bay of Pigs: Cuba 1961*, London, Osprey Publishing, 2009.
- VANDENBROUCKE, L. S.: „Anatomy of a Failure: The Decision to Land at the Bay of Pigs”. *Political Science Quarterly*, IC, 1984/3. 471–491.

Resümé

A cikk a kubai emigránsok által a Disznó-öbölben 1961. április 17–19. között végrehajtott partraszálló akció tervezését és lebonyolítását elemzi. Az elsődleges fókusz azokon az elemeken van, amelyek bizonyítják, hogy az USA a tervezés és a művelet során jelentősen figyelembe vette a latin-amerikai támogatást, ill. annak hiányát. A latin-amerikai viszonyrendszer a művelet 1960 novemberi áttervezése után került fókuszba. Ez hatott rendkívül komolyan az adminisztrációváltás után abba az irányba, hogy John F. Kennedy elnök teljes egészében elvesse bármilyen amerikai támogatás nyújtását a támadóknak. A rendelkezésre álló adatok

alapján kiderül, hogy ennek a viszonyrendszernek a nyomása vezetett a Fehér Ház és a CIA közötti félreértéshez a műveletnél elvárt észak-amerikai támogatás mértékével és az egész vállalkozás jellegével kapcsolatosan, s ez direkt hozzájárult a művelet kudarcához.

Kulcsszavak: 2506-os dandár, Amerika-közi kapcsolatok, CIA, Disznó-öböl, Kuba

Abstract

The Bay of Pigs, 1961

The article analyses the planning and execution of the landing of the CIA-backed Cuban exile brigade between April 17–19, 1961. The focus rests on those elements of the CIA plans which prove that the planning of the operation was heavily influenced by the perception of the U.S. officials about the possible support for or opposition to the operation by other members of the Inter-American system. These perceptions emerged as important after the change of the plans in November 1960 from clandestine to open invasion. After the change of administration, these perceptions influenced Kennedy to curb direct U.S. support for the landing party in the plans. The existing sources prove that these perceptions of Latin-American belligerency led to misunderstandings between the White House and the CIA about the scale of support and the very nature of the operation during the last months of the planning, and contributed directly to its disaster.

Keywords: Bay of Pigs, Brigade 2506, CIA, Cuba, Inter-American system